

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-9-85-46>

УДК 373.5.091.3

Покась Л.А.¹Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова;
Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

Олефіренко А.М.

Навчально-виховний комплекс № 183 «Фортуна»

МОДЕЛЬ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті подано авторський методичний погляд на оновлення освітнього процесу з курсів економіки та географії економічного спрямування шляхом широкого використання педагогічних технологій навчання. Висвітлено ідеї про сучасні тенденції розвитку шкільної економіко-географічної освіти, які передбачають оновлення традиційних підходів щодо організації освітнього процесу на рівні профільного навчання. Звернуто увагу на те, що нововведення в педагогіці впливають на стратегію вітчизняного навчання: від трансляції готових знань до створення умов для діалогу і активної взаємодії. Представлено модель ефективного використання сучасних педагогічних технологій, що має бути направлена на: систематичну організацію вчителем групової роботи учнів з різними компонентами як традиційної, так і інноваційних через рекомендації, алгоритми; створення позитивного мотиваційного підґрунтя, що є стимулом до самонавчання; поетапність та комплексність у розвитку складових умінь самостійної роботи у навчальних групах, що ґрунтуються на діяльнісному підході; формування предметної, соціальної, ключової компетентності учнів гімназії та ліцею.

Ключові слова: модель, профільне навчання, економіка, географія, шкільна освіта, сучасні педагогічні технології, освітній процес.

Pokas Liliia

National Pedagogical University named after M. Dragomanov;
Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Olefrenko Anna

Fortune school №183

THE MODEL OF USING MODERN TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PROFILE LEVEL EDUCATION

Summary. The article represents the author's methodical view about updating the educational process from school courses of economics and economic geography by increasing usage of pedagogical technologies in education. It is shown the methodological ideas about modern tendency to develop school education in economic geography, which provide modernization traditional approaches in organization the educational process at the level of specialized courses. It is focused on the innovations that influence the pedagogical strategy of national education: from completed knowledge translation to creation a new favorable psychological and pedagogical environment for dialogue and cooperation. It was examined according to the basis of theoretical and empirical researches that the possibilities of an innovative approach for receiving the knowledge of economic geography make the educational process more effective: selecting and structuring the educational material with all their requests, revitalization the learning activities in high school by making optimum use of group educational technology. The skill of being able to operate innovative methodic for reaching geographic knowledge by students of high school is a form of readiness to use pedagogical technologies by young teachers. It is represented an effective model of using modern pedagogical technologies as an author's interpretation that should be aimed at: systematic organization by the teacher of group work of the students with traditional and innovative components through recommendations and algorithms; creation the positive motivational basis that it is an incentive for self-study; the gradual and complex developing student's skills in the group using independent work which based on the approach of activity; formation awareness of the subject and social competence in the students of the gymnasiums and lyceums. Training future teachers of geography for professional competence through using innovative pedagogical technologies is an open way to broaden the student's pedagogical vision, self-development, and to be aware of the different innovative methodic.

Keywords: model, profile level of education, economics, geography, school education, modern pedagogical technologies, educational process.

Постановка проблеми. Відповідно до нормативних освітніх документів, Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту», розпорядженні Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988 «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», заклади загальної середньої освіти мають задовольняти потреби і запити

суб'єктів освітнього процесу і суспільства в отриманні нової, якісної, уніфікованої, соціально-адаптованої освіти. Випускник сучасної школи, має уміти адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях; самостійно здобувати необхідні знання й застосовувати їх на практиці; критично і творчо мислити; бути здатним генерувати нові ідеї; грамотно працювати з інформацією, уміти збирати її, опрацьовувати; бути комунікабельним у різних соціальних групах, уміти працювати в колективі

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6791-4507>

тощо. Однак, як показує аналіз стану практики, зазвичай у школі розв'язуються задачі формування теоретичних, рідше прикладних знань і вмінь у межах одного предмета, тому про розвиток можна говорити в першу чергу в когнітивній сфері.

Економіка та географія економічного спрямування у закладах загальної середньої освіти мають великі потенційні можливості у виконанні соціальних замовлень школи на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Сучасна економіко-географічна освіта має за мету підготувати і виховати грамотного громадянина з такими якостями особистості, які б забезпечили йому можливість нормальної життєдіяльності в природі та суспільстві. Без економіко-географічних знань і вмінь, без розвинутого уявлення про просторову неоднорідність земної поверхні, без основ економічних знань не може бути сформована у свідомості учнів цілісна наукова картина світу. На сучасному етапі розвитку шкільної освіти виникає необхідність оновлення методів, засобів та форм організації навчання на профільному рівні. На даний час цьому сприяють нові технологічні підходи, зокрема нові педагогічні технології навчання. Таким чином виникає протиріччя між потребою в економічних знаннях, наявністю освітніх інноваційних інструментаріїв для реалізації завдань дослідження та відсутністю механізму, тобто моделі досягнення позитивного результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Про невідповідність потреб учнів та можливостей їх задоволення у сучасній школі, наголошували такі науковці як Т. Івко, В. Литвиненко, Н. Зозуляк, Н. Мартиненко, О. Стадник, вказуючи на те, що сьогодні шкільна освіта дещо віддалена від реальних життєвих ситуацій і породжуваних ними завдань, від повсякденної діяльності школярів. Спираючись лише на інформування й демонстрування тих чи інших теорій, законів, закономірностей, не можна повною мірою сформувати необхідні ключові, соціальні компетентності учнів.

Поняття «технології у навчанні» виникло давно і стосується на сучасному етапі розвитку освіти всіх дисциплін у школі й вищих навчальних закладах. Саме за допомогою технологій входить у світовий простір нова система освіти в Україні.

Поняття «технології» для географічної освіти вважається одним з нових. Частіше ми зустрічаємо його в педагогічній літературі (Н.В. Бескова, В.П. Беспалько, В.Ю. Пітюков, О.М. Пехота, Г.К. Селевко та ін.), і мало розробок з цього питання у методичній літературі з географії.

Проблемам педагогічних технологій присвячено чимало наукових досліджень С.П. Бондаря, І.М. Дичківської, Л.В. Пироженко, О.І. Пометун. Такі вітчизняні вчені, як Н.Г. Барадая, Н.В. Лескова, М.В. Сорока (Братко), С.Л. Капіруліна, С.М. Пальчевський, Т.Г. Назаренко, Г.П. Пустовіт в останніх публікаціях розглядали окремі аспекти інноваційних підходів у викладанні географії. Аналіз фахових джерел показав відсутність єдиного наукового підходу до позитивного впливу педагогічних технологій на підвищення рівня сформованості професійної компетентності учителя.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Окремі аспекти сучасних технологій розглядалися у працях (В. Гузєєва, Н. Кисельова, О. Полат). На доцільність і необхідність їх впровадження в освітній процес

звертали увагу О. Вербицький, П. Підкасистий, Т. Хлебнікова, П. Щербань та ін.

Окремим аспектам даної проблеми приділяється увага у роботах з методики викладання географії – І. Душиної, С. Коберніка, С. Капіруліної, І. Матрусова, О. Стадника, О. Топузова, В. Щеньова та ін. Ними розкрито сутність і зміст технологій навчання, виокремлено різні типи технологій, обґрунтовано мету, завдання, значення технологій в освітньому процесі сучасної школи. У науково-методичній літературі з географії розкрито можливості використання нових технологій на уроках географії.

Капіруліна С.Л. у свій час визначала технологію навчання географії як методичний шлях засвоєння конкретного географічного матеріалу, процесуальну частину навчання.

На наш погляд, враховуючи сучасні підходи до навчання географії в Україні та за її межами, слід дати таке визначення поняття: педагогічна технологія – це алгоритмізована система застосування дидактичних інструментів (методів, методичних прийомів, форм та засобів навчання), спрямована на досягнення запрограмованого результату, яка може бути відтворена у навчальній діяльності.

У методиці навчання географії накопичений значний досвід застосування технологій навчання. Серед них найбільш відома технологія програмованого навчання. Ця технологія спрямована на формування прийомів навчальної роботи, викладена у вигляді правил, зразків, алгоритмів, планів описів і характеристик географічних об'єктів. Ця технологія знайшла досить широке відображення в методичному апараті ряду підручників географії, у методичних посібниках і досить добре освоєна на практиці роботи багатьох учителів географії.

Однак, недостатньо на нашу думку, приділено уваги питанню впровадження нових технологій в освітній процес саме профільного навчання.

Формування цілей статті. Мета дослідження полягала в теоретичному обґрунтуванні та дослідницькій перевірці використання нових технологій в освітньому процесі профільно навчання.

Об'єкт дослідження – освітній процес з економіки та географії економічного спрямування в гімназії та ліцеї.

Предмет дослідження – модель використання педагогічних технологій.

Згідно із зазначеною метою в роботі поставлені й розв'язані такі завдання дослідження:

1. Розглянути сутність поняття «педагогічні технології» та механізми їх реалізації у гімназії та ліцеї.
2. Теоретично обґрунтувати та перевірити у процесі дослідницької роботи вплив нових технологій на розвиток інтересу учнів до вивчення географії на профільному рівні.

3. Створити модель реалізації інноваційного освітнього інструментарію у профільній школі для формування предметної компетентності учнів та професійної компетентності сучасного учителя.

Виклад основного матеріалу дослідження. У теорії та практиці роботи шкіл сьогодні існує безліч варіантів реалізації освітнього процесу. Кожен автор і виконавець привносить у педагогічний процес щось своє, індивідуальне, у зв'язку з чим говорять, що кожна конкретна технологія є авторською. З цією думкою можна погодитися.

У нашому розумінні педагогічна технологія є змістовним узагальненням, що вбирає в себе смисли всіх

визначень різних авторів. Поняття «педагогічна технологія» може бути представлене трьома аспектами.

1-й аспект – науковий: педагогічні технології – частина педагогічної науки, що вивчає та розробляє цілі, зміст і методи навчання та проектує педагогічні процеси.

2-й аспект – процесуально-описовий: опис процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення планованих результатів.

3-й аспект – процесуально-діючий: здійснення технологічного процесу, функціонування усіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів.

Таким чином, педагогічна технологія функціонує і як наука, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, і як система способів, принципів і регуляторів, застосовуваних у навчанні, і в якості реального процесу навчання.

У будь-якій педагогічній технології можна виділити такі основні компоненти:

1) концептуальний, який відображає «ідеологію» проектування і впровадження педагогічної технології;

2) змістовно-процесуальний, який відображає мету (загальну і конкретні цілі); зміст навчального матеріалу, методи і форми навчання, виховання, розвитку учнів; методи і форми педагогічної діяльності вчителя; діяльність учителя з управління навчально-виховним процесом;

3) професійний компонент, який відображає залежність успішності функціонування і відтворення спроектованої педагогічної технології від рівня педагогічної майстерності вчителя [3].

Наприклад, «Акваріум» є ефективною технологією розвитку вмінь ведення дискусії.

Учні поділяються на 2-3 групи для виконання ними певного завдання. Одна з груп сідає в центрі класу, утворивши внутрішнє коло. Учасники цієї групи починають обговорювати запропоновану проблему, а всі інші спостерігають за обговоренням. Це займає 3-5 хвилин, після чого група займає свої місця, а вчитель пропонує класу відповісти на запитання: Чи погоджуєтесь із думкою групи? Чи достатньо вона аргументована? Який з аргументів найбільш переконливий? Після цього місце в «Акваріумі» займає інша група та обговорює наступну ситуацію. Усі групи мають по черзі побувати в «Акваріумі», і результати їх роботи обговорюються у класі.

Інтерактивне навчання найбільше відповідає особистісно-орієнтованому підходу до навчання з географії України. Моделюються реальні життєві ситуації, пропонуються проблеми для спільного розв'язання, застосовуються рольові ігри.

Використання інтерактивних технологій не самоціль, а засоби створення атмосфери доброзичливості й порозуміння, зняття з душі дитини почуття страху, зробити її розкутою, навіяти впевненість у своїх силах, налаштувати на успіх, виявити здібність до творчості.

Систематичне засвоєння інноваційних форм роботи дасть змогу вчителю успішно розв'язати порушені проблеми з географії України. Можна використовувати такі інтерактивні технології:

- 1) «Метод проектів»;
- 2) «Прес»;
- 3) «Займи позицію» [2, с. 119].

У процесі комп'ютерного навчання географії, зокрема, кожен учень зможе відчути смак на-

укового відкриття. Теоретично складно вивчити країну, в якій ніколи не був, а за допомогою мультимедійних засобів це зробити набагато краще: створюється образ території, вказуються причинно-наслідкові зв'язки, явища природи, персоналії.

Для того, щоб підготувати якомога повніший, цікавий і сучасний урок, учителю необхідно опрацювати велику кількість різноманітних джерел. Комп'ютер полегшить це завдання і відповідно зменшиться час для підготовки до уроку. Доречно зауважити, що діяльнісний підхід не треба ототожнювати з використанням інформаційних технологій – це не взаємозв'язані поняття [1, с. 80].

Апробувавши на практиці авторські методичні розробки в базових закладах загальної середньої освіти міста Києва № 48, 53, 58, 106, 115, № 183 «Фортуна», ліцей «ЕКО», ми розробили методичну систему щодо використання в освітньому процесі профільного рівня педагогічних технологій. Учитель має бути готовим до застосування освітніх інновацій, вміти організувати, комбінувати, поєднувати навчальний час, форму вимірювання результатів учнів. Модель представлена п'ятьма взаємозалежними структурними компонентами, які ґрунтуються на сукупності концептуальних положень, що розкривають методологію освітніх інновацій та забезпечують цілісність навчання: цільовий, змістовий, стимулюючо-мотиваційний, організаційно-процесуальний, результативний. Мета моделі: формувати професійну компетентність учителя географії гімназії та ліцею у процесі використання освітніх інновацій. Цільовий компонент розкриває дидактичні можливості формування професійної компетентності учителя в сучасній площині; змістовий – визначає інформаційний простір, його наповнення; стимулюючо-мотиваційний – підсилює вмотивованість, впливає на усвідомлення потреби широкого використання сучасних методик навчання; організаційно-процесуальний забезпечує функціонування моделі, організацію впровадження освітніх технологій; результативний – відповідає за моніторинг інноваційних процесів, їх якісний показник.

Висновки з даного дослідження. Отже, можемо стверджувати, що педагогічна технологія – це системний, концептуальний, нормативний, варіативний опис діяльності учителя й учня, спрямований на досягнення загальноосвітньої мети. Будь-яка сучасна педагогічна технологія є синтезом досягнень педагогічної науки і практики, поєднання традиційних елементів минулого досвіду і того, що народжено суспільним прогресом, гуманізацією і демократизацією суспільства. Структуру і зміст інноваційних педагогічних технологій проектує з урахуванням того, що ефективність навчання у професійному навчальному закладі визначають і рівень кваліфікації учителів, і їхні ціннісні спрямування.

Основними завданнями формувального експерименту стала перевірка ефективності використання моделі сучасних технологій навчання на уроках географії та встановлення залежності між використанням запропонованих методик і їх впливом на рівні готовності учнів до інтерактивної діяльності на уроках географії. Систематичне використання педагогічних технологій учителем сприятиме формуванню науково обґрунтованої системи підготовки особистості старшокласника гімназії та ліцею до свідомого професійного самовизначення, подальшого професійного навчання та праці.

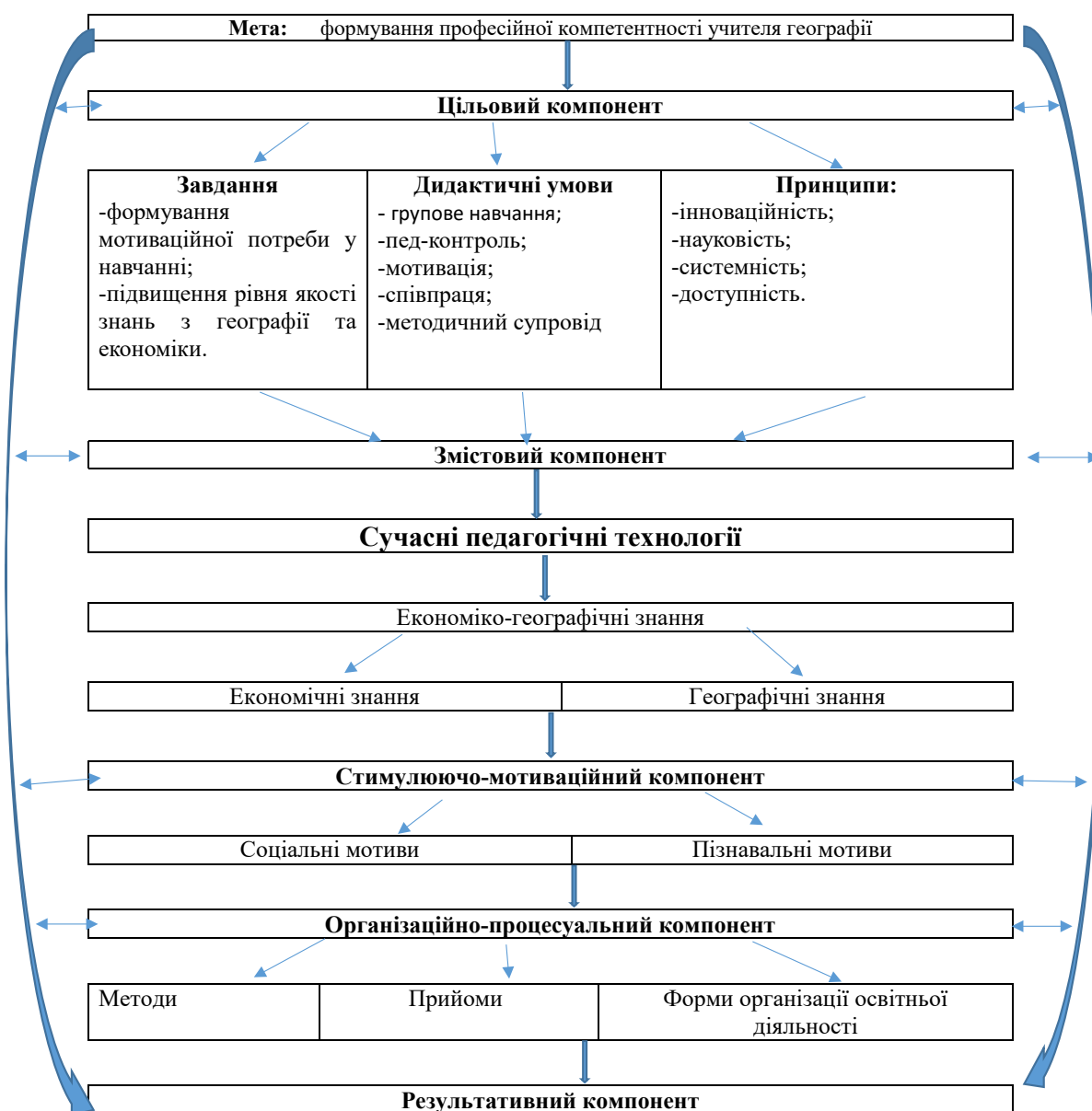

Рис. 1. Модель використання сучасних технологій в освітньому процесі географії профільного навчання

Список літератури:

1. Покась Л.А. Модель формування пізнавальних умінь учнів у процесі навчання фізичної географії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. Київ, 2018. Вип. 60, т. 2. С. 79–82.
2. Пометун О.І. *Енциклопедія інтерактивного навчання*. Київ, 2007. 144 с.
3. Слостенін В.А., Подымова Л.С. *Педагогика: инновационная деятельность*. Москва : Магистр, 1997. 224 с.

References:

1. Pokas, L.A. (2018). Model formuvannja piznavalnyx umin uchniv u procesi navchannja fizychnoji heohrafiji [Model of formation of cognitive skills of students in the process of teaching physical geography]. *Naukovyj chasopys Nacionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Dragomanova*. Serija 5: Pedahohichni nauky: realiji ta perspektyvy: zb. nauk. prac. Kyiv, vol. 60, t. 2, pp. 79–82. (in Ukrainian)
2. Pometun, O.I. (2007). *Encyklopedija interaktyvnogo navchannja* [Encyclopedia of interactive learning]. Kiev. (in Ukrainian)
3. Slastyonin, V.A., & Podymova, L.S. (1997). *Pedagogika: innovatcionnaya deyatel'nost'* [Pedagogy: innovatsionnaya deyatel'nost']. Moskva: Magistr. (in Russian)